

ადამიანის უფლება წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე (WASH)

პოლიტიკის ანალიზი და რეკომენდაციები
ადგილობრივი თვითმმართველობის
ორგანოებისათვის

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

CENN
Shaping the Future by Changing Today

„ეს დოკუმენტი შექმნილია ევროკავშირის მხარდაჭერით.
მის შინაარსზე სრულად პასუხისმგებელია CENN და არ ნიშნავს, რომ იგი
ასახავს ევროკავშირის შეხედულებებს“.

ადამიანის უფლება წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე

პოლიტიკის ანალიზი და რეკომენდაციები

წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების შესახებ მოცემული დოკუმენტი განკუთვნილია საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისათვის. ვინაიდან, „საქართველოს მოქალაქეები ადგილობრივი მნიშვნელობის საქმეებს აწესრიგებენ ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოების მეშვეობით“.¹

„ადგილობრივი თვითმმართველობა არის თვითმმართველ ერთეულში რეგისტრირებულ საქართველოს მოქალაქეთა უფლება და შესაძლებლობა, მათ მიერ არჩეული ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების მეშვეობით, საქართველოს კანონმდებლობის საფუძველზე გადაწყვიტონ ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხები“.²

ვინაიდან, წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების უკულებელოფით ირღვევა თითოეული მოქალაქის ყველა ფუნდამენტური უფლება, როგორცაა სიცოცხლის, ჯანმრთელობის, განათლების, პირადი ცხოვრების, ღირსების, სოციალური და ეკონომიკური უფლებები. ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლით თითოეული სახელმწიფო და მათ შორის საქართველო, ვალდებულია უზრუნველყოს წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების აღიარება, დაცვა და განხორციელება.

1. საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 74.
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=35>

2. საქართველოს ორგანული კანონი ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ.
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2244429?publication=39>

- დადგენილია, რომ სასმელი წყლის მენეჯმენტისა და სანიტარიის გაუმჯობესების პირობებში შესაძლებელია ყოველწლიურად სასმელი წყლით გამოწვეული დაავადებების 30 მლნ.-ზე მეტი შემთხვევის თავიდან აცილება.³ შესაბამისად, სახეზეა ჯანმრთელობისა და სიცოცხლის უფლებების დარღვევის პრევენციის შესაძლებლობა.
- წყლისმიერი დაავადებების გამო საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ყოველწლიურად იკარგება 443 მლნ. სასწავლო დღე, შესაბამისად, სახეზეა განათლების უფლების ხელყოფის პრევენციის შესაძლებლობა.
- განვითარებადი ქვეყნების თითქმის ნახევარ მოსახლეობას აწუხებს წყლის ნაკლებობით გამოწვეული დაავადებები, რაც თავისთავად ჯანმრთელობისა და სიცოცხლის უფლებების უგულებელყოფის მაჩვენებელია.
- მრავალი მილიონი ადამიანის სასიცოცხლო ციკლის თანმხლები წყლისმიერი დაავადებების გამო ბავშვობაში განათლების მიღების შესაძლებლობების დაკარგვის ან/და შებლუდვის გამო ზრდასრულ ასაკში ადამიანები მიჰყავს სიღარიბისაკენ.
- სასმელი წყლის ხარისხისა და დეფიციტის გამო ადამიანის განვითარებისათვის მიყენებული ზიანის ამ ნუსხას, შესაძლებელია, დაემატოს ეკონომიკური დანაკარგები, რომლებიც არ ექვემდებარება განზომილებას.

იმ ფაქტს, რომ წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ხელმისაწვდომობის უფლება ყველა სხვა ძირითადი უფლების საფუძველია, კარგად აჩვენებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა.

მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია არ მოიცავს წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლებას, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული გადაწყვეტილებები მოწმობს, რომ სასმელ წყალზე ხელმისაწვდომობის უფლების შელახვით ირღვევა ადამიანის ისეთი ფუნდამენტური უფლებები, როგორებიცაა არაადამიანური მოპყრობის აკრძალვა (კონვენციის მე-3 მუხლი), პირადი ცხოვრების თავისუფლების უფლება (კონვენციის მე-8 მუხლი), სამართლიანი სასამართლოს უფლება (კონვენციის მე-6 მუხლი) და სხვ.

3. <http://www.csr dg.ge/upload/editor/file/biuletenebi/117/wkali.pdf> „წყალი და ჯანმრთელობის პრობლემები საქართველოში“, საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი. ბიულეტენი #117, 2010. <http://www.csr dg.ge/upload/editor/file/biuletenebi/117/wkali.pdf>

იმის გამო, რომ ადამიანს/ადამიანებს შეზღუდული დროით, მხოლოდ დღეში ორჯერ მიუნჯდებოდა ხელი ტუალეტსა და სასმელ წყალზე, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ არაერთი გადაწყვეტილებით აჩვენა კონვენციის მე-3 მუხლის (არა-ადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის აკრძალვა) დარღვევა, მიიჩნია რა, რომ სახელმწიფომ ვერ უზრუნველყო დაკისრებული ვალდებულებების შესრულება. წყალსა და სანიტარიაზე ხელმისაწვდომობის შეზღუდვით მან საკუთარი მოქალაქე არაადამიანურ და დამამცირებელ მდგომარეობაში ჩააყენა და ღირსება შეუღალა.⁴

თავშესაფრის მაძიებელ პირთა ათდღიანი დაკავება, როდესაც სახელმწიფომ ვერ უზრუნველყო მათთვის საჭმელზე, წყალსა და ჰიგიენაზე (ბანაობა, სარეცხის გარეცხვა) ხელმისაწვდომობა, ევროსასამართლომ მიიჩნია ღირსების შემღალახავად, რაც გახდა ამ საქმეშიც განმცხადებლის მიმართ კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის დადგენის საფუძველი.⁵

პატიმრებისთვის შესაბამისი სანიტარიული პირობების შექმნის ვალდებულების შეუსრულებლობა აგრეთვე მიჩნეული იქნა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევად – არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობად,⁶ ისევე როგორც უხარისხო სასმელი წყლით პატიმრის უზრუნველყოფა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევად, და შესაბამისად, არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობად,⁷ ასეთივე დარღვევა დროებით დაკავებული პირისთვის 32 საათის განმავლობაში წყალსა და სანიტარიაზე ხელმისაწვდომობის უფლების შეზღუდვაც.⁸

სამენარმეო საქმიანობის შედეგად მოსახლეობის დაუცველობა დაბინძურებული გარემოს ზემოქმედებისაგან, რომელიც ზეგავლენას ახდენდა სასმელი წყლის ხარისხზე, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ადამიანის პირადი ცხოვრების უფლების უგულვებელყოფად მიიჩნია სახელმწიფოს მხრიდან და

---

4. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება, საქმეზე Tadevosyan v Armenia, European Court of Human Rights, Third Section 2 December 2008

5. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება, საქმეზე Riad and Idiab v Belgium, European Court of Human Rights, First Section 24 January 2008

6. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება, საქმეზე Eugen Gabriel Radu v Romania, European Court of Human Rights, Third Section 13 October 2009

7. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება, საქმეზე Marian Stoicescu v Romania, European Court of Human Rights, Third Section 16 July 2009

8. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება, საქმეზე Fedotov v Russia, European Court of Human Rights, Fourth Section 25 October 2005

დაადგინა პირადი ცხოვრების თავისუფლების უფლების დარღვევა, ვინაიდან პირადი ცხოვრების თავისუფლების უფლება მოიცავს ადეკვატური საცხოვრებელი პირობებისა და ჯანმრთელ გარემოში ცხოვრების უფლებას.⁹

სახელმწიფო ხელისუფლების უუნარობა, აღესრულებინა სასამართლოს გადაწყვეტილება კერძო წყალმომარაგების კომპანიის წინააღმდეგ, რომელმაც სასმელი წყლის გარეშე დატოვა მოსარჩევეები, განხილულ იქნა, როგორც სახელმწიფოს მიერ საკუთარი მოქალაქეების დაცვის ვალდებულების შეუსრულებლობა და დადგინდა კონვენციის მე-6 მუხლის - სამართლიანი სასამართლოსთვის ხელმისაწვდომობის უფლების - დარღვევა.¹⁰

წინამდებარე დოკუმენტში განხილულია წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების აღიარების, პატივისცემისა და დაცვის, როგორც ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების პირდაპირი და ძირითადი ვალდებულება. ასევე წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების განხორციელებასთან დაკავშირებული გამოწვევები და კონკრეტული რეკომენდაციები ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისათვის, რათა საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლება ჯეროვნად იქნეს დაცული მუნიციპალიტეტების დონეზე და იქ მცხოვრები თითოეული ადამიანისთვის ხელმისაწვდომი იყოს უსაფრთხო სასმელი წყალი და ადეკვატური სანიტარიულ-ჰიგიენური პირობები.

---

9. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება, საქმეზე Dubetska and Others v Ukraine , European Court of Human Rights, Fifth Section 10 February 2011;

10. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება, საქმეზე Butan and Dragomir v Romania, European Court of Human Rights, Third Section 14 February 2008

შინაარსი

შესავალი	8
1. წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების საერთაშორისო სტანდარტი	9
2. წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების შინაარსიდან გამომდინარე ვალდებულებები სახელმწიფოებისათვის	12
3. საქართველოს პოლიტიკის დოკუმენტები და კანონმდებლობა წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების აღიარების კონტექსტში	12
4. საქართველოს თვითმმართველობის ორგანოების უფლებამოსილებები და უფლებამოსილებების განხორციელების შესაძლებლობები წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების დაცვის უზრუნველსაყოფად (საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად)	29
დასკვნები და რეკომენდაციები	36

შესავალი

ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მონაცემებით, გლობალურად, სიკვდილიანობის 10 ძირითადი მიზეზიდან¹¹ დიარეით მიმდინარე დაავადებები მეხუთე წამყვანი მიზეზია, ხოლო 5 წლამდე ბავშვებში მეორე წამყვანი მიზეზი. შემთხვევათა 88% განპირობებულია არასაიმედო სასმელი წყლითა და არაადეკვატური სანიტარიულ-ჰიგიენური პირობებით.

მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის განმარტებით, „გაუმჯობესებული სასმელი წყალი“ ნიშნავს წყალს, რომელიც უნდა მიეწოდებოდეს მოსახლეობას ცენტრალიზებული წყალმომარაგების სისტემებიდან სახლში ონკანების მეშვეობით, წყალსადენის სისტემებზე მიერთებების, საზოგადოებრივი წყალმომარაგების რეზერვუარის, დაცული ჭების, წყაროს, ჭაბურღილების საშუალებით.

მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციისა და გაერო-ს ბავშვთა ფონდის ანგარიშში ჩამოყალიბებულია წყალმომარაგების, სანიტარიისა და ჰიგიენის სექტორის (WASH) ზოგადი ხედვა და მოიცავს ადამიანის უფლებებსა და გლობალურ მონიტორინგს, რომლის მიხედვით: ყველა ადამიანს უნდა ჰქონდეს სახლში უსაფრთხო სასმელი წყალი; არცერთი ადამიანი აღარ უნდა იყოს იძულებული, მიმართოს ღია დეფეკაციას; სანიტარიული და ჰიგიენური პირობები უნდა იყოს საყოველთაო; ყველა სკოლამდელ, სასკოლო და სამედიცინო დაწესებულებას უნდა ჰქონდეს წყალი, სანიტარიულ-ტექნიკური საშუალებები და ჰიგიენის უზრუნველყოფის შესაძლებლობა; წყალმომარაგება, სანიტარია და ჰიგიენა უნდა იყოს მდგრადი; აღმოფხვრილ უნდა იქნეს უთანასწორობა წყლის, სანიტარიისა და ჰიგიენის ხელმისაწვდომობისადმი.

---

11. მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის ანგარიში,
<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs310/en/index.html>

1. წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების საერთაშორისო სტანდარტი

„უსაფრთხო სასმელი წყალი არ არის ქველმოქმედება, არამედ, კანონიერი/იურიდიული უფლებაა, რომლის ცენტრშიც დგას ადამიანის არსი, მისი პიროვნული ღირსება“.¹²

„საკმარისი რაოდენობის, უსაფრთხო, მისაღები/მესაბამისი, ფიზიკურად და ეკონომიკურად ხელმისაწვდომი წყალი პირადი და საყოფაცხოვრებო საჭიროებებისათვის:“.

დასახლებული ადგილების სანიტარიული დაცვა გულისხმობს ღონისძიებათა კომპლექსს, რომელთაგან მთავარია: ა. ნიადაგის ბუნებრივი თვისებების დაცვა; ბ. ხელოვნური საფრის მოწყობა; გ. ნიადაგის დაცვა ორგანული და არაორგანული ნივთიერებებითა და მათი გადანაყრებით გაბინძურებისაგან; დ. დასახლებული ადგილების დასუფთავება; ე. შენობებში კანალიზაციის მოწყობა.

წყლის, სანიტარიისა და ჰიგიენის უფლება მოიცავს:

თავისუფლებები	მატერიალური უფლებები
უკანონო და თვითნებური წყლის შეწყვეტისაგან დაცვა	მინიმალური რაოდენობის უსაფრთხო სასმელ წყალზე ხელმისაწვდომობა სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის შესანარჩუნებლად

12. გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია, 2010წ.

თავისუფლებები	მატერიალური უფლებები
<p>წყლის რესურსების უკანონო დაბინძურების აკრძალვის უზრუნველყოფა</p>	<p>თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში უსაფრთხო სასმელ წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ხელმისაწვდომობა</p>
<p>უსაფრთხო სასმელ წყალსა და სანიტარიულ მომსახურებაზე არადისკრიმინაციული, თანასწორი ხელმისაწვდომობა, განსაკუთრებით – საცხოვრებელი გარემოს გათვალისწინებით</p>	<p>გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში მონაწილეობის მიღების უფლება წყალსა და სანიტარიასთან დაკავშირებულ საკითხებზე, როგორც ცენტრალურ, ისე ადგილობრივ დონეზე</p>
<p>არსებული წყალმომარაგების სისტემით სარგებლობაში ჩაურევლობა, განსაკუთრებით – ტრადიციული წყაროს წყლების შემთხვევაში</p>	
<p>იმის უზრუნველყოფა, რომ საცხოვრებლის მიღმა სუფთა წყლით სარგებლობამ არ შექმნას პირადი უსაფრთხოების საფრთხე</p>	

საკმარისი რაოდენობის და უწყვეტი წყალი: თითოეული ადმიანისათვის წყლის მიწოდება უნდა იყოს საკმარისი რაოდენობით და უწყვეტი, რათა დაკმაყოფილდეს პირადი და საყოფაცხოვრებო საჭიროებები, სასმელი წყლის, ტანსაცმლის გარეცხვის, საკვების მომზადების, როგორც პირადი, ისე საყოფაცხოვრებო ჰიგიენის ჩათვლით. აქვე ხაზგასასმელია, რომ წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლებით დაცულ სფეროში ყველა მხოლოდ სასმელად, პირადი სანიტარიისათვის, გასარეცხად,

საკვების მოსამზადებლად, პირადი და საყოფაცხოვრებო ჰიგიენის უზრუნველსაყოფად აუცილებელი წყალი და ადეკვატური სანიტარიული პირობები.

ჯანმრთელობის დაცვის მსოფლიო ორგანიზაციამ ძირითადი და არსებითი საჭიროებებისათვის განსაზღვრა წყლის საშუალო რაოდენობა თითოეულ ადამიანზე, ეს არის დღე-ღამეში 50-დან 100 ლიტრამდე წყალი. 20-დან 25 ლიტრამდე წყალი მიჩნეულია მინიმალურ რაოდენობად. იმავდროულად განმარტებულია, რომ მინიმალური რაოდენობით მიწოდების შემთხვევაში შეუძლებელია არსებითი ჰიგიენური და სამომხმარებლო მოთხოვნების დაკმაყოფილება და სახეზეა ჯანმრთელობის გაუარესების მაღალი რისკი.

წყალმომარაგების სისტემიდან წყლის შეწყვეტა არ უნდა ხდებოდეს თვითნებურად და წინასწარი გაფრთხილების გარეშე. წყლის შეწყვეტა დასაშვებია განსაკუთრებულ შემთხვევაში, როცა სახეზეა წყლის დაბინძურება, ამის მიუხედავად, წყლის შეწყვეტა უნდა განხორციელდეს კანონის შესაბამისად და უნდა შეესაბამებოდეს კანონით დადგენილ პროცედურებს.

გაერო-ს N15 ზოგადი კომენტარის შესაბამისად, **უსაფრთხო და შესაბამისი წყალი** უნდა იყოს დაცული მიკრობების, პარაზიტების, ქიმიური და რადიოლოგიური ნივთიერებებისგან. ხოლო შესაბამისი, მისაღები, დაშვებული ნიშნავს, რომ წყალს უნდა ჰქონდეს შესაბამისი ფერი, სუნი და გემო, რათა ადამიანებმა არ მიმართონ ალტერნატიულ წყაროებს, რომლებიც შესაძლებელია ვიზუალურად უკეთ გამოიყურებოდნენ.

წყალი და სანიტარიული უზრუნველყოფის საშუალებები უნდა იყოს **ფიზიკურად ხელმისაწვდომი** და განთავსებული მოსახლეობისათვის ადვილად და უსაფრთხოდ მისასვლელ ადგილას. ფიზიკური ხელმისაწვდომობა განსაკუთრებით აქტუალური და არსებითია მონყვლად ჯგუფებთან – შშმ პირებთან, ქალებთან, ბავშვებსა და მოხუცებთან – მიმართებაში.

წყალმომარაგების სერვისების, მათ შორის, სატარიფო პოლიტიკის, ბიუჯეტის დაგეგმარების საფუძველი უნდა იყოს **ეკონომიკური ხელმისაწვდომობის პრინციპი** (გათვალისწინებული იქნას შეღავათები წყლის ტარიფზე სოციალურად დაუცველი გარკვეული ფენებისათვის ან სხვა ტიპის საჭიროებების მქონეთათვის, რათა საჭიროების შემთხვევაში მოქალაქეებს მიეწოდოს უფასო ან იაფი წყალი).

2. წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების შინაარსიდან გამომდინარე ვალდებულებები სახელმწიფოებისათვის

მიუხედავად იმისა, რომ ეროვნულ ხელისუფლებას აქვს თავისუფალი შეფასების ფარგლები გარემოსდაცვითი საკითხების საკანონმდებლო რეგულირებისას, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს სამართლიანი ბალანსის დაცვა გამართულ მდგომარეობაში მყოფ ინსტიტუციებსა და მოქალაქეთა მიერ საკუთარი საცხოვრებელითა და პირადი ცხოვრების უფლებებით სარგებლობას შორის.¹³

მიგვაჩნია, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს უახლესი გადაწყვეტილება საქართველოს წინააღმდეგ საუკეთესოდ განმარტავს სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებას გარემოსდაცვითი საკითხების მოუგვარებლობის შემთხვევაში. მართალია, წინამდებარე საქმეში სადავო იყო არა უშუალოდ წყლის უფლების ხელყოფა სახელმწიფოს მხრიდან, არამედ საქმე ეხებოდა ჰაერის დაბინძურების პრობლემას, მოცემულ საქმეზე ევროსასამართლოს გადაწყვეტილება პრეცედენტულია, ვინაიდან კარგად განმარტავს თითოეული მოქალაქის მიმართ სახელმწიფოს ვალდებულების ფარგლებსა და უფლების დაცვის მოლოდინებს.

---

13. ჯუღელი და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ, (საჩივარი № 38342/05)
2017 წლის 13 ივლისი

საქმეზე „ჭულელი და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ“¹⁴

საქმის ფაქტობრივი გარემოებები:

მომჩივანები ცხოვრობდნენ თბილისში, ქალაქის ცენტრში, თბოელექტროსადგურის („ელექტროსადგური“) სიახლოვეს (დაახლოებით 4 მეტრი). ელექტროსადგური 1911 წელს აშენდა და მოგვიანებით მოხდა მისი რეკონსტრუქცია.

მომჩივანების მტკიცებით, ელექტროსადგურის მუშაობის დროს განხორციელებული სახიფათო სამუშაოები არ ექვემდებარებოდა შესაბამის რეგულაციებს, რის შედეგადაც, სხვა სავარაუდო ხელის შემშლელ ფაქტორებთან ერთად, ის ატმოსფეროში გამოყოფდა სხვადასხვა ტოქსიკურ ნივთიერებას, რომელიც უარყოფით გემოქმედებას ახდენდა მათ ჯანმრთელობასა და კეთილდღეობაზე და არღვევდა კონვენციის მე-8 მუხლით გარანტირებულ პირადი და ოჯახური ცხოვრების, ასევე ადეკვატური საცხოვრებლის უფლებას.

სასამართლოს გადაწყვეტილება:

წინამდებარე საქმეში ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ „კონვენციის მე-8 მუხლი – ადამიანის უფლება პირად ცხოვრებასა და ადეკვატურ საცხოვრებელზე“, შესაძლოა, გამოიყენებოდეს გარემოსთან დაკავშირებულ საკითხებზე, როდესაც დაბინძურება გამოწვეულია უშუალოდ სახელმწიფოს მიერ ან სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა წარმოიშობა კერძო სანარმოების სათანადოდ რეგულირების წარუმატებელი მცდელობით (*Hatton and Others v. UK*).¹⁵

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ განსახილველ საქმეში **სადავო მდგომარეობა მოვლენათა უცარი ცვლილების შედეგი არ ყოფილა, არამედ წარმოადგენდა დიდი ხნის განმავლობაში არსებული**

---

14. ჭულელი და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ (საჩივარი № 38342/05) 2017 წლის 13 ივლისი

15. ჭულელი და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ, (საჩივარი № 38342/05). 2017 წლის 13 ივლისი, § 73

პრობლემით გამონვეულ მდგომარეობას, რომელიც, უდავოდ, ცნობილი იყო შესაბამისი უწყებებისთვის¹⁶ თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ ელექტროსადგურს დაევალა შესაბამისი ფილტრებისა და გამწმენდი მოწყობილობების დამონტაჟება, რათა შემცირებულიყო ჰაერში გამოყოფილი ტოქსიკური ნივთიერებების ზემოქმედება კორპუსის მცხოვრებლებზე, აღნიშნული ინსტრუქციის მეთვალყურეობის მიზნით, კომპეტენტურ უწყებებს ზედამხედველობის არანაირი ეფექტიანი ზომა არ მიუღიათ.¹⁷

წინამდებარე საქმეში სასამართლომ კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მითითება გააკეთა, რომ საქმესთან მიმართებაში „მთავარ სირთულეს წარმოადგენს ელექტროსადგურის საშიშ საქმიანობასთან მიმართებით მარეგულირებელი ჩარჩოს (კანონმდებლობის) ფაქტობრივი არარსებობა, როგორც პრივატიზაციამდე, ისე პრივატიზაციის შემდგომ პერიოდში და შედეგად მიღებული ჰაერის დაბინძურების საკითხის მოუგვარებლობა, რომელმაც უარყოფითად იმოქმედა მოსარჩელეთა ადეკვატური საცხოვრებელი პირობების უფლებებზე კონვენციის მე-8 მუხლით დაცულ კონტექსტში“.

საშიშ საქმიანობასთან დაკავშირებით სახელმწიფოს აქვს ვალდებულება, მიიღოს შესაბამისი რეგულაციები საქმიანობების სპეციფიკური მახასიათებლებისა და, განსაკუთრებით, შესაძლო რისკების დონის გათვალისწინებით. ამ რეგულაციებით უნდა იმართებოდეს ლიცენზიების გაცემა, მონყობა, ფუნქციონირება, უსაფრთხოება და საქმიანობის ზედამხედველობა და სავალდებულო უნდა იყოს ყველა შესაძლო სუბიექტისთვის, რათა პრაქტიკული ზომები იქნეს მიღებული, იმ პირთა ეფექტიანი დაცვისთვის, რომლებიც, შესაძლოა, დამახასიათებელი რისკების გამო იყვნენ საფრთხის ქვეშ (Di Sarno and Others v. Italy, no. 30765/08, § 106, 2012)¹⁸“.

---

16. ჯუღელი და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ, (საჩივარი № 38342/05). 2017 წლის 13 ივლისი, პარაგრაფი 13

17. ჯუღელი და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ, (საჩივარი № 38342/05). 2017 წლის 13 ივლისი, § 14

18. §75

მიგვაჩნია, რომ ამ გადაწყვეტილებით ევროსასამართლომ გაიმეორა და დაადასტურა ის სტანდარტი, რომელიც აერთიანებს, ზოგადად, ნებისმიერი ძირითადი უფლების მიმართ სახელმწიფოს ვალდებულებას, ესენია: უფლების პატივისცემა, უფლების დაცვა და უფლების უზრუნველყოფა.

ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლით, კონკრეტულად, წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ხელმისაწვდომობის, როგორც, ადამიანის უფლების სახელმწიფო ხელისუფლებისთვის დადგენილი სახელმძღვანელო პრინციპებია:

- ა. სუფთა წყალზე, ჰიგიენასა და სანიტარიაზე უფლების აღიარება და პატივისცემა;
- ბ. უფლების დაცვის უზრუნველყოფა;
- გ. დისკრიმინაციის დაუშვებლობა და თანასწორობა;
- დ. ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა და გამჭვირვალობა;
- ე. მონაწილეობა;
- ვ. ანგარიშგების ვალდებულება;
- ზ. განგრძობადობა/მდგრადობა.

პატივისცემის ვალდებულება გულისხმობს, რომ სახელმწიფომ თავი შეიკავოს როგორც პირდაპირი, ისე ირიბი ჩარევისგან წყალზე უფლების განხორციელების პროცესში. მაგ., თავი უნდა შეიკავოს: წყლის რესურსების დაბინძურებისაგან; წყლის თვითნებური და უკანონო შეწყვეტისაგან; ღარიბი რაოდენობისათვის წყლის მიწოდების შეფერხებისაგან, რომ შესაბამისად დააკმაყოფილოს წყალზე მოთხოვნა მდიდარ რაიონებში; შეიარაღებული კონფლიქტის დროს წყლის მიწოდების სისტემის დანგრევისაგან; ძირძველი მოსახლეობის სასმელი წყლის წყაროს რესურსის ამოწურვისაგან და ა.შ.

დაცვის ვალდებულება მოითხოვს სახელმწიფოსაგან, წინ აღუდგეს მესამე მხარის ჩარევას წყალზე უფლების განხორციელების პროცესში. სახელმწიფო ვალდებულია, მიიღოს შესაბამისი რეგულაციები, რათა კერძო სუბიექტებს, მენარმეებს, წყალმომარაგების კომპანიებსა და კერძო პირებს მიაწოდოს წყლის უფლებასთან დაკავშირებული კონკრეტული სტანდარტები, რათა ა. მესამე პირებმა თვითნებურად და უკანონოდ არ შეწყვიტონ წყალი; ბ. სოფელი, თემი დაცული იყოს წყლის რესურსების მოპოვებასთან დაკავშირებული მოქმედებების დროს, რომ არ გაუარესდეს მათ მიერ გამოყენებული სასმელი წყლის ხარისხი; გ. ქალებისა და ბავშვების უსაფრთხოება

იყოს დაცული, როდესაც ისინი სახლებიდან მოშორებით მიდიან წყლის ასავსებად; დ. ბინათმფლობელობასთან დაკავშირებული კანონი და პრაქტიკა ხელს არ უშლიდნენ ცალკეულ პირებსა და თემებს უსაფრთხო წყლის მიღებაში; ე. მესამე მხარე, რომელიც აკონტროლებს ან ექსპლუატაციას უწევს წყალთან დაკავშირებულ სერვისებს, საფრთხის ქვეშ არ აყენებდეს თანასწორი, ეკონომიკურად და ფიზიკურად ხელმისაწვდომი საკმარისი რაოდენობის სასმელი წყლის მიღებას.

განხორციელების ვალდებულება მოითხოვს, რომ სახელმწიფოებმა გაატარონ საკანონმდებლო, ადმინისტრაციული, საბიუჯეტო და სხვა ტიპის ღონისძიებები წყალსა და სანიტარიაზე ადამიანის უფლების სრულად განსახორციელებლად: ა. კანონმდებლობა და პოლიტიკა მიმართული უნდა იყოს პირადი და საყოფაცხოვრებო მოთხოვნილებების პრიორიტეტულად დაკმაყოფილებაზე; ბ. უნდა განსაზღვრავდეს მიზნებს, რომლებიც ორიენტირებული იქნება მოსახლეობის ღარიბ მარგინალურ ჯგუფებზე; გ. უნდა განსაზღვრავდეს არსებულ რესურსებს, რომლებიც აუცილებელია მიზნის მისაღწევად; დ. გამოთვლილი უნდა იყოს არსებული რესურსების გამოყენების ყველაზე რენტაბელური შესაძლებლობები; ე. უნდა ადგენდეს პასუხისმგებლობებსა და დროებით ჩარჩოებს აუცილებელი ღონისძიებების განსახორციელებლად; ვ. უნდა ითვალისწინებდეს შედეგებზე კონტროლსა და მონიტორინგს, ხოლო დარღვევების შემთხვევებში – კომპენსაციის გასაცემად საკმარისი საშუალებების გამოძებნას.

სახელმწიფო უნდა ფლობდეს წყლის გამოყენებასა და სანიტარიასთან დაკავშირებულ ინფორმაციას, ასევე წყლის სათავე ნაგებობების დაცვისა და ნარჩენების მინიმიაციის შესახებ. სახელმწიფოს ვალდებულებაა, კერძო სექტორს (წყალმომარაგების კომპანიებს): ა. დაუდგინოს სტანდარტი; ბ. ხელშეკრულება იყოს ნათელი და გამჭვირვალე; გ. გათვალისწინებული იყოს წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე უფლების სტანდარტი; დ. ჰქონდეს კონტროლის ბერკეტი და ახორციელებდეს მუდმივ მონიტორინგს.

მართალია უფლების აღიარების ვალდებულება პირველ რიგში ცენტრალურ ხელისუფლებას ეკისრება, ვინაიდან მისი კომპეტენციაა პოლიტიკის განსაზღვრა და შესაბამისი პოლიტიკის დოკუმენტის (სტრატეგიის, სამოქმედო გეგმის) შემუშავება, ისევე როგორც საკანონმდებლო სივრცის ადეკვატური რეგულირება, თუმცა უფლების დაცვა და განხორციელება ადგილობრივ დონეებზე ადგილობრივი თვითმმართველობების კომპეტენციაა.

ცენტრალურმა ხელისუფლებამ უნდა შეიმუშაოს გამართული სამართლებრივი ჩარჩო, ხელისუფლების ორგანოების უფლებები და ვალდებულებები უნდა განანიღდეს თანაბრად და ჯეროვნად, მათ შორის არსებობდეს ადეკვატური კომუნიკაცია, ხოლო ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს ჰქონდეთ ნათელი რეგულაციები და საკმარისი სახსრები წყალმომარაგების სისტემის ექსპლუატაციისა და განვითარებისათვის.¹⁹

ადგილობრივმა ხელისუფლებამ უნდა უზრუნველყოს შემდეგი პროცედურული გარანტიები:

- ▶ ხელისუფლების ორგანოების წარმომადგენლებთან, ისევე, როგორც კერძო კომპანიებთან, მოქალაქეთათვის რეალური კონსულტაციების შესაძლებლობა;
- ▶ ინფორმაციის დროული და სრული გასაჯაროება შეთავაზებული ღონისძიებების შესახებ;
- ▶ დაგეგმილი ღონისძიებების შესახებ დროული გაფრთხილება;
- ▶ სასამართლოში გასაჩივრების შესაძლებლობა და დაცვის საშუალებები;
- ▶ სამართლებრივი დაცვის საშუალებების მიღებაში იურიდიული დახმარება;
- ▶ გარდა ამისა, არ უნდა იქნას შეზღუდული სასმელი წყლის მინიმალური რაოდენობა. სრული შეწყვეტა მხოლოდ იმ შემთხვევაშია დასაშვები, როდესაც არსებობს ალტერნატიული მიწოდების შესაძლებლობა;
- ▶ სოციალურად დაუცველებისთვის შეღავათების დაწესება – უნდა გაიმიჯნოს გადაუხდელობის განზრახვა და გადახდისუუნარობა.

დისკრიმინაციის დაუშვებლობა

წყლის უფლების დაცვა წყლის დეფიციტისა და წყლის ნაკლებობის დროს უნდა ხდებოდეს სწორად დაგეგმილი ბიუჯეტითა და გათვლილი რესურსით ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე ეთნიკური, რელიგიური, გენდერული თუ სხვა რაიმე ნიშნის მიუხედავად წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე თითოეულ ადამიანს თანაბარ პირობებში უნდა მიუწვდებოდეს ხელი.

19. გაერო–ს ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მე-15 კომენტარი ადგილობრივი ხელისუფლების მიმართ.

წყლის უფლებაზე მონიტორინგი და სახელმწიფო ანგარიშვალდებულება

სახელმწიფოს უნდა ჰქონდეს კანონმდებლობით განწერილი ეფექტიანი სტრატეგიული, პოლიტიკური, ადმინისტრაციული და სასამართლო მექანიზმები.

ანგარიშვალდებულების პრინციპიდან გამომდინარე, სახელმწიფო ვალდებულია, ახსნას, რას და რატომ აკეთებს და როგორ ახორციელებს წყალსა და სანიტარიაზე ადამიანის უფლებას. კანონმდებლობა უნდა ითვალისწინებდეს ინფორმაციის დროულად მიწოდების შესაძლებლობას. ადამიანის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში მოქალაქის ჩართულობა კანონით უნდა იყოს გარანტირებული, განსაკუთრებით – პრიორიტეტების დასახვისა და ბიუჯეტის დაგეგმვის პროცესებში.

პოლიტიკის დოკუმენტების მიღებაში – სამოქმედო გეგმებისა და სტრატეგიების შემუშავებისა და ბიუჯეტის შედგენისას დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ხელისუფლების ანგარიშვალდებულების უზრუნველსაყოფად.

მდგრადობა არის წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების განხორციელების ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპი, რომლის დაცვის ვალდებულება აქვს სახელმწიფოს თითოეული ადამიანის უფლების საუკეთესოდ გარანტირებისათვის: როდესაც სერვისი და/ან აღჭურვილობა მიწოდებულია და გამართულად ფუნქციონირებს, საფუძველშივე უნდა იყოს ჩადებული შესაბამისი რეგულაცია – გათვლა, რომ დროთა განმავლობაში გაუმჯობესდეს და არ გაუარესდეს. სახელმწიფოს ვალდებულებაა, საკუთარი ბიუჯეტი და სახსრები იმგვარად გაანაწილოს და გათვალოს, რომ თანხა არ დახარჯოს პრობლემის მოგვარების მხოლოდ ერთჯერად და დროებით საშუალებებზე, არამედ შესრულებული სამუშაო განხილულ უნდა იქნეს, როგორც მუდმივად განვითარებადი და გაუმჯობესებადი. წყლისა და სანიტარიის მიწოდება მოქალაქეებისათვის უნდა ემსახურებოდეს ეკონომიკურ, სოციალურ და გარემოსდაცვით მდგრადობას. მნიშვნელოვანია, რომ განხორციელებული ინვესტიცია საკმარისი იყოს არსებულის გასაუმჯობესებლად და შესაძლებელი იყოს მისი ხანგრძლივ პერსპექტივაში ექსპლუატაცია.

წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების კონტექსტში საქართველოს მიერ აღებული საერთაშორისო ვალდებულებები

გაეროს ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია,²⁰ ისევე როგორც სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი²¹ – აღიარებს ადამიანის უფლებას, ჰქონდეს ცხოვრებისა და საკვების ისეთი დონე, რომელიც საჭიროა მისი და მისი ოჯახის ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის შესანარჩუნებლად.^{22 23}

მართალია, ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა პაქტში პირდაპირ არ არის ნახსენები წყალზე ადამიანის უფლება, კომიტეტი განმარტავს, რომ წყალზე ადამიანის უფლება წარმოადგენს „ადეკვატური საცხოვრებელი პირობების, საკვებისა და ტანსაცმლის“ უფლების შემადგენელ ნაწილს. აქვე კომიტეტმა ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ წყალზე ხელმისაწვდომობის უფლება განუყოფელია ჯანმრთელობის, საკმარისი საცხოვრებელი პირობებისა და კვების უფლებისაგან.

2006 წელს ადამიანის უფლებათა ქვეკომისიამ მიიღო სახელმძღვანელო პრინციპები²⁴ სასმელ წყალსა და სანიტარიაზე ადამიანის უფლების სახელმწიფოთა ეროვნულ სამართალში იმპლემენტაციისათვის. სახელმძღვანელო პრინციპები წარმოადგენს

20. მიღებული 1948 წლის 10 დეკემბერს გაერო-ს გენერალური ასამბლეის მიერ, მუხლი 25.

21. მიღებულია და ღიაა ხელმოსაწერად, სარატიფიკაციოდ და შესაერთებლად გენერალური ასამბლეის 1966 წლის 16 დეკემბრის 2200A(XXI) რეზოლუციით ძალაშია 1976 წლის 3 იანვრიდან, 27-ე მუხლის შესაბამისად; საქართველო პაქტს შეუერთდა 1994 წელს. მუხლი 11 და 12.

22. მუხლი 25. 1. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება, ჰქონდეს ცხოვრების ისეთი დონე, საკვების, ტანსაცმლის, ბინის, სამედიცინო მოვლისა და საჭირო სოციალური მომსახურების ჩათვლით, რომელიც აუცილებელია მისი და მისი ოჯახის ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის შესანარჩუნებლად, და უფლება, უზრუნველყოფილი იყოს უმუშევრობის, ავადმყოფობის, ინვალიდობის, ქვრივობის, მოხუცებულობის ან მისგან დამოუკიდებელ გარემოებათა გამო არსებობის საშუალებათა დაკარგვის სხვა შემთხვევაში.

23. მუხლი 11. 1. ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ თითოეული ადამიანის უფლებას სათანადო კვების, ტანსაცმლისა და საცხოვრებლის ჩათვლით, აგრეთვე უფლებას, განუწყვეტლივ იუმჯობესებდნენ ცხოვრების პირობებს.

24. ადამიანის უფლებათა ქვეკომისიის სახელმძღვანელო პრინციპები, E/CN.4/Sub.2/2005/25.

კონკრეტულ ინსტრუქციას შესაბამისი პოლიტიკის შემუშავებაზე პასუხისმგებელი თანამდებობის პირებისათვის, ასევე საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებისათვის მოახდინონ, წყალსა და სანიტარიაზე ადამიანის უფლების იმპლემენტაცია.

ევროპის სოციალური ქარტიის²⁵ 31-ე მუხლის²⁶ მიხედვით, „საცხოვრებელ ადგილზე უფლების ეფექტიანი განხორციელების უზრუნველყოფის მიზნით, მხარეები ვალდებულია იღებენ, მიიღონ ზომები, რომლებიც მიზნად ისახავს: 1. ხელი შეუწყონ საცხოვრებელი ადგილის ადეკვატური სტანდარტის ხელმისაწვდომობას“.²⁷

2007 წელს, გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა ადამიანის უფლებათა საბჭოს თხოვნით მოამზადა კვლევა სასმელ წყალსა და სანიტარიაზე ხელმისაწვდომობის უფლების მასშტაბებისა და მისგან წარმოშობილი ვალდებულებების შესახებ.²⁸ კვლევის შედეგად ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისარი მივიდა დასკვნამდე, რომ აუცილებელი იყო, უსაფრთხო სასმელ წყალსა და სანიტარიაზე ადამიანის უფლების აღიარება მომხდარიყო, როგორც ერთ-ერთი ძირითადი უფლებისა. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ 2010 წელს აღიარა უფლება წყალზე, ჰიგიენასა და სანიტარიაზე ადამიანის ყველა ძირითადი უფლების საფუძვლად²⁹ და განაცხადა, რომ ადამიანის უფლება სუფთა წყალზე, ჰიგიენასა და სანიტარიაზე განაპირობებს სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და განათლების უფლებასაც კი.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის რეკომენდაციით „თითოეული სახელმწიფო ვალდებულია, ინდივიდუალურ რეჟიმში, ეკონომიკურ და ტექნიკურ ნაწილში

---

25. ევროპის სოციალური ქარტია, 1996 წ. რატიფიცირებულია საქართველოს მიერ.

26. უფლება საცხოვრებელ ადგილზე ნიშნავს უსაფრთხო საცხოვრებელს, რომელიც იმავდროულად უსაფრთხოა სანიტარიისა და ჯანმრთელობის თვალსაზრისით, ანუ აღჭურვილია ყველა კომუნალური სისტემით, წყალმომარაგების, გათბობის, კანალიზაციის, ნარჩენების გატანის, ელექტროობის აღჭურვილობით.

27. სოციალური უფლებების ევროპული კომიტეტის დასკვნით, ქარტიის 31-ე მუხლით გარანტირებული „საცხოვრებელი პირობების ადეკვატური სტანდარტი“ მოიცავს კონკრეტულ ვალდებულებებს უსაფრთხო სასმელ წყალსა და სანიტარიაზე ხელმისაწვდომობის სახითსაჩივარი N 27/2004, რომის უფლებათა ევროპული ცენტრი იტალიის წინააღმდეგ, არსებითი გადაწყვეტილება, 2005 წლის 7 დეკემბერი.

28. გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მიერ ადამიანის უფლებათა საბჭოს თხოვნით მომზადებული კვლევა სასმელ წყალსა და სანიტარიაზე ხელმისაწვდომობის უფლების მასშტაბებისა და მისგან წარმოშობილი ვალდებულებების შესახებ, A/HRC/6/3; 2007.

29. The human right to water and sanitation (A/RES/64/292) (July 2010)

საერთაშორისო დახმარებითა და თანამშრომლობით, მის ხელთ არსებული რესურსების გათვალისწინებით, თანდათანობით და სრულად უზრუნველყოს სუფთა და უსაფრთხო წყალსა და სანიტარიამზე ხელმისაწვდომობა“.³⁰

გაერო აღიარებს, რომ სახელმწიფოს რესურსები შეზღუდულია და რომ უფლების სრულად რეალიზაციას სჭირდება დრო. ამიტომაც წყლის უფლების რეალიზება ეფუძნება დისკრიმინაციის გარეშე, თანამიმდევრულ, თანდათანობით პოლიტიკას, რომელიც აერთიანებს შემდეგ აქტივობებს: ა. ფინანსური რესურსების მობილიზება; ბ. საუკეთესო გამოცდილების გაზიარება და დამატებითი ფინანსების მოძიება/მოთხოვნა; გ. ეროვნულ დონეზე ცენტრალური და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების მობილიზება, ჩართულობა და ინფორმირებულობა.

საქართველოს ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ერთ-ერთი გამოწვევაა გარემოს დაცვა და ადამიანის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი უფლებების დაცვის ადეკვატური პირობების უზრუნველყოფა. ასოცირების შეთანხმების 301-ე პარაგრაფი აცხადებს, რომ მხარეები თავიანთ ურთიერთობებს ააგებენ და გააძლიერებენ მდგრადი განვითარებისა³¹ და მწვანე ეკონომიკის გრძელვადიანი მიზნების გათვალისწინებით. სწორედ მდგრადი განვითარების მე-6 მიზანია: წყლის მდგრადი მართვისა და სანიტარიული ნორმების დაცვის საყოველთაო უზრუნველყოფა.

ასოცირების ხელშეკრულების მე-15 თავი³² ეძღვნება საზოგადოებრივ ჯანდაცვა-სთან დაკავშირებულ რეგულაციებს – არაგადამდებ დაავადებათა პრევენცია და კონტროლი, ძირითადი ინფორმაციისა და საუკეთესო პრაქტიკის გაცვლა.³³ 357-ე მუხლის შესაბამისად, საქართველო მოახდენს ეროვნული კანონმდებლობის დაახლოებას წინამდებარე შეთანხმების XXXI დანართში მითითებულ ევროკავშირის საკანონმდებლო აქტებსა და საერთაშორისო სამართლებრივ ინსტრუმენტებთან, ამავე დანართის დებულებების შესაბამისად.

---

30. გაერო–ს გენერალურ ასამბლეაზე 1966 წელს მიღებული „ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა შესახებ“ საერთაშორისო პაქტის მე-15 ზოგადი კომენტარი. მუხლი 2.1.

31. გადაწყვეტილება მდგრადი განვითარების მიზნების შემუშავების პროცესის დაწყების შესახებ მიღებულ იქნა გაერო–ს წევრი ქვეყნების მიერ გაერო–ს კონფერენციაზე მდგრადი განვითარების შესახებ (რიო +20), რომელიც 2012 წელს რიო დე ჟანეიროში ჩატარდა. 2015 წლის 25 სექტემბერს

32. ასოცირების ხელშეკრულების კარი 6, თანამშრომლობის სხვა საკითხები.

33. ასოცირების ხელშეკრულებამ 356-ე მუხლი.

შვიდი გრძელვადიანი ამოცანიდან პირველი ეხება (გ.ა.1) საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის უზრუნველყოფას უსაფრთხო წყალსა და სანიტარიაზე ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესების გზით - 2021წ.³⁴ განსახორციელებელ საქმიანობებს შორისაა: სასმელი წყლის, სანიტარიისა და ჰიგიენის (WASH) მდგომარეობის გაუმჯობესება სასწავლო-სააღმზრდელო, სამედიცინო დაწესებულებებში, სარეკრეაციო ტერიტორიებისა და ლტოლვილთა განთავსების ადგილებში.³⁵

2010 წლის მარტში ევროკავშირის მინისტრთა საბჭომ (27 ქვეყნის) მიიღო დეკლარაცია, რომელმაც დაამუსტა: „ევროკავშირი მიიჩნევს, რომ წყალსა და სანიტარიასთან, როგორც ადამიანის უფლებასთან დაკავშირებული ვალდებულებები მჭიდრო კავშირშია საცხოვრებლის, კვებისა და ჯანმრთელობის უფლებებთან. არა მხოლოდ სასმელ წყალზე ხელმისაწვდომობაა დაკავშირებული ადამიანის უფლებასთან, უფრო მეტიც, ის უნდა გახდეს შემადგენელი ნაწილი ადეკვატური საცხოვრებლის უფლებისა და უნდა განვიხილოთ, როგორც ადამიანის ღირსების განუყოფელი ნაწილი.“³⁶

---

34. ასოცირების ხელშეკრულება, თავი 3, გარემოს დაცვა, თავი 4, კლიმატთან დაკავშირებული ქმედებები.

35. ქვეყნის მოსახლეობის ხარისხიანი და უწყვეტი სასმელი წყლით მომარაგების უზრუნველყოფა, რომელიც აკმაყოფილებს ეროვნულ და საერთაშორისო მოთხოვნებს; სასმელი წყლის ხარისხისა და წყლით გადამდები დაავადებების ეფექტიან ზედამხედველობის სიტემების ჩამოყალიბება; ქვეყნის მოსახლეობის ადეკვატური სანიტარიით უზრუნველყოფა; სასმელი წყლის, სანიტარიისა და ჰიგიენის (WASH) მდგომარეობის გაუმჯობესება სასწავლო-სააღმზრდელო, სამედიცინო დაწესებულებებში, სარეკრეაციო ტერიტორიებისა და ლტოლვილთა განთავსების ადგილებში; საკანონმდებლო და ნორმატიული ბაზა, პოლიტიკა წყლის რესურსების, სასმელი წყალმომარაგების დაცვისათვის გადახედვა და განახლება.

36. გარდა ევროკავშირის 47 წევრი სახელმწიფოსი, 14 ევროპული ქვეყანა (ისლანდია, ლიხტენშტეინი, ნორვეგია, ხორვატია, მაკედონია, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, მონტენეგრო, სერბია, ალბანეთი, უკრაინა, მოლდოვა, სომხეთი, აზერბაიჯანი, საქართველო) შეუერთდა ევროკავშირის ზემოხსენებულ დეკლარაციას, მათ შორისაა საქართველოც.

<https://www.cairn.info/revue-revue-juridique-de-l-environnement-2011-1-page-79.htm#pa23>

3. საქართველოს პოლიტიკის დოკუმენტები და კანონმდებლობა წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების აღიარების კონტექსტში

წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლება ნეგატიურ ვალდებულებებთან³⁷ ერთად სახელმწიფოს აკისრებს პოზიტიურ ვალდებულებას – უზრუნველყოს საკუთარი მოქალაქეები უსაფრთხო სასმელი წყლითა და ადეკვატური სანიტარიულ-ჰიგიენური პირობებით.

სახელმწიფო პრინციპულად მოვალეა იზრუნოს საიმისოდ, რომ აღკვეთოს სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საფრთხე.³⁸ მთავარია იმის შეფასება, გაატარა თუ არა სახელმწიფომ საკმარისი ღონისძიებები ადამიანთა სიცოცხლის დასაცავად.³⁹ იგი ვალდებულია იზრუნოს იმ საფრთხის გასანეიტრალებლად, რომელიც წარმოიშობა მოსახლეობისათვის საკვები პროდუქტებისა და მედიკამენტების ნაკლებობის, სამედიცინო დახმარების არარსებობის, გზებზე, სამუშაო თუ საცხოვრებელ ადგილას უსაფრთხოების არარსებობის, ანდა გარემოს დაბინძურების გამო.

მოცემული გულისხმობს სახელმწიფო ორგანოების, მათ შორის ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების ვალდებულებას, რომ კანონის ფარგლებში თითოეული მოქალაქის უფლებების დაცვა მაღალი სტანდარტით იქნეს უზრუნველყოფილი.

საქართველოს კონსტიტუციის მოქმედი რედაქციით აღიარებული ჯანმრთელობისათვის უვნებელ გარემოში ცხოვრების უფლება და გარემოს მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის მიღების უფლება.⁴⁰

37. სახელმწიფოს მიერ ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფის აკრძალვა.

38. მაგრამ ეს მოვალეობანი შეზღუდულია. მაგალითად, სახელმწიფო მოვალეა გაატაროს ღონისძიებები ტერორისტული აქტებისაგან მოსახლეობის დასაცავად. მაგრამ სახელმწიფოს არ მოეთხოვება გამორიცხოს ყოველგვარი შესაძლო ძალადობა ადამიანის წინააღმდეგ.

39. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადანყვეტილება საქმეზე *W v The United Kingdom* (app. No. 9348/81, 32 DR. 1983).

40. საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 37, პუნქტი 3.: ყველას აქვს უფლება, ცხოვრობდეს ჯანმრთელობისათვის უვნებელ გარემოში, სარგებლობდეს ბუნებრივი და კულტურული გარემოთი“. მუხლი 37, პუნქტი 4.: სახელმწიფო ახლანდელი და მომავალი თაობების ინტერესების გათვალისწინებით უზრუნველყოფს გარემოს დაცვასა და ბუნებრივი რესურსებით რაციონალურ სარგებლობას, ქვეყნის

საქართველოს ახალი კონსტიტუცია⁴¹ აღიარებს რა თანასწორობის პრინციპს და საქართველოს აცხადებს სოციალურ სახელმწიფოდ,⁴² იძლევა ღირსეული საცხოვრებლით უზრუნველყოფის გარანტიას: „4. სახელმწიფო ზრუნავს მოქალაქის ჯანმრთელობასა და სოციალურ დაცვაზე, საარსებო მინიმუმითა და ღირსეული საცხოვრებლით უზრუნველყოფაზე. სახელმწიფო ხელს უწყობს მოქალაქეს დასაქმებაში“.

აღსანიშნავი და მისასაღმებელია ნოვაცია, რომელსაც საქართველოს ახალი კონსტიტუცია გვთავაზობს, ეს არის თანამონაწილეობის ვალდებულების აღიარება: „გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების მიღებაში მონაწილეობის უფლებას უზრუნველყოფს კანონი“.⁴³

საქართველოს კონსტიტუცია, მართალია, პირდაპირ არ აღიარებს წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლებას, თუმცა, ევროპულ სახელმწიფოთა უმეტესობის მსგავსად, წყლის უფლების გარანტიას იძლევა გარემოს დაცვისა და ჯანმრთელობის უფლებათა კონტექსტში.

წყლის შესახებ საქართველოს კანონის⁴⁴ პრეამბულა პირველივე აბზაცში აღიარებს სუფთა წყლის მნიშვნელობას ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის, ისევე, როგორც ხაზგასმულია მისი მნიშვნელობა ეკონომიკის განვითარებისათვის: „წყალი უნიკალური და უპირველესი, სასიცოცხლო მნიშვნელობის, ადამიანის, ცხოველთა სამ-

---

მდგრად განვითარებას საზოგადოების ეკონომიკური და ეკოლოგიური ინტერესების შესაბამისად ადამიანის ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემოს უზრუნველსაყოფად. 5. ყველას აქვს უფლება, დროულად მიიღოს სრული და ობიექტური ინფორმაცია გარემოს მდგომარეობის შესახებ.

41. საქართველოს 2017 წლის 13 ოქტომბრის კონსტიტუციური კანონი №1324., 19.10.2017წ. საქართველოს 2018 წლის 23 მარტის კონსტიტუციური კანონი №2071 , 02.04.2018წ. www.matsne.gov.ge

42. საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 5. სოციალური სახელმწიფო – 1. საქართველო არის სოციალური სახელმწიფო

43. საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 29. გარემოს დაცვის უფლება – 1. ყველას აქვს უფლება, ცხოვრობდეს ჯანმრთელობისათვის უვნებელ გარემოში, ისარგებლოს ბუნებრივი გარემოთი და საკარო სივრცით. ყველას აქვს უფლება, დროულად მიიღოს სრული ინფორმაცია გარემოს მდგომარეობის შესახებ. გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების მიღებაში მონაწილეობის უფლებას უზრუნველყოფს კანონი.

44. საქართველოს კანონი წყლის შესახებ, <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/33448>

ყაროს და მცენარეული საფარის არსებობისათვის აუცილებელი და საქართველოს ეკონომიკის განვითარებისათვის უმნიშვნელოვანესი ბუნებრივი რესურსია“.

მეორე აბზაცში გაუღებებულება საქართველოს სახელმწიფოს ვალდებულება: „სახელმწიფო უზრუნველყოფს გარემოს დაცვას და, შესაბამისად, გარემოს შემადგენელი ძირითადი კომპონენტის – წყლის – დაცვას“. წინამდებარე განაცხადი შესაძლებელია, მივიჩნიოთ წყლის უფლების მნიშვნელობის აღიარებად, მათ შორის – ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის, თუმცა ვერ ჩაითვლება კონკრეტულ განაცხადად იმ სტანდარტის შესაბამისად, რასაც გვთავაზობს თანამედროვე კონცეფცია წყლის უფლების შესახებ.

შემდეგი წინადადება საქართველოში მცხოვრები თითოეული ადამიანის ვალდებულებას აწესებს წყლის გამოყენებისა და დაბინძურებისაგან დაცვის მიმართულებით: „საქართველოში მცხოვრები, ვალდებულია, უზრუნველყოს წყლის რაციონალური და მდგრადი გამოყენება და დაცვა, არ დაუშვას მისი გაბინძურება, დანაგვიანება და დაშრება“.

საქართველოს პოლიტიკის დოკუმენტები⁴⁵ მართალია გარკვეული ხარვეზებით, თუმცა მაინც ახდენს მოსახლეობისათვის უსაფრთხო სასმელი წყლისა და სანიტარიულ-ჰიგიენური სტანდარტების დაცვლობის აუცილებლობის აღიარებას განსაკუთრებით სკოლებსა და საბავშვო ბაღებთან მიმართებაში. თითოეულ მათგანში განცხადებულია სახელმწიფოს ნება მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლების შესახებ ხარისხიანი სასმელი წყლის უწყვეტი მიწოდებითა და ნარჩენების მართვის ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებით. თუმცა არცერთ მათგანში არ არის აღიარებული წყალზე, სანიტარიისა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლება პირდაპირ.

საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია 2020⁴⁶-ის მიხედვით, პრიორიტეტია წყალმომარაგებისა და წყალარინების სისტემების

---

45. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია (2020 წ.); 2018 – 2021 წლების საქართველოს განვითარების რეგიონული პროგრამა; საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამა (2017-2021 წწ.); 2014-2020 წლების საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის სახელმწიფო კონცეფცია „საყოველთაო ჯანდაცვა და ხარისხის მართვა პაციენტთა უფლებების დასაცავად“; საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი სტრატეგია (2017-2021 წწ.); საქართველოს მთავრობის 2018-2020 წლების სამთავრობო პროგრამა „თავისუფლება, სწრაფი განვითარება, კეთილდღეობა“; ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული სტრატეგია (2014-2020 წწ).

46. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია 2020, დამტკიცებულია საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 17 ივნისის N400 დადგენილებით.

განვითარება და ნარჩენების მართვა. აღნიშნული დოკუმენტი განსაზღვრავს წყალმომარაგებისა და წყალარინების სტრატეგიულ მიზნებს, კერძოდ, მოსახლეობისათვის მაღალხარისხიანი სასმელი წყლის უწყვეტი, 24-საათიანი, რეჟიმით მიწოდების, წყალმომარაგებისა და წყალარინების არსებული სისტემების მოწესრიგებისა და სრულყოფილი ფუნქციონირების უზრუნველყოფას.⁴⁷

2018-2021 წლების საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამაში⁴⁸ აღნიშნულია, რომ გარკვეული ნაბიჯები გადაიდგა წყალმომარაგების ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესების თვალსაზრისით,⁴⁹ თუმცა მთავარ მიზნად განსაზღვრულია:

„მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლება ხარისხიანი სასმელი წყლის უწყვეტი მიწოდებისა და ნარჩენების მართვის ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებით“.

საქართველოს მთავრობის 2018-2020 წლების სამთავრობო პროგრამის – „თავისუფლება, სწრაფი გზითარება, კეთილდღეობა“⁵⁰ – მიხედვით,

47. წყალმომარაგების, წყალარინებისა და სანიტარიის საკითხები განხილული იყო სტრატეგიული დანიშნულების დოკუმენტში, როგორცაა, მაგალითად, „2015-2017 წლების საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამა“. აღნიშნული პროგრამის თანახმად, სოფლად კომუნალური მომსახურების უზრუნველყოფა, მათ შორის, წყალმომარაგებისა და საკანალიზაციო სისტემების შექმნა და ჩამდინარე წყლების გამწმენდი ნაგებობების სიმცირის პრობლემის გადაჭრა, მომავალი წლების ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა. დოკუმენტში განსაზღვრულია კონკრეტული ტერიტორიები, სადაც დაგეგმილია საკანალიზაციო სისტემების რეაბილიტაცია და წარმოდგენილია შესაბამისი სამუშაოების ბიუჯეტი.

48. 2018-2021 წლების საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამა, დამტკიცებულია საქართველოს მთავრობის #1292, 2018 წლის 11 ივნისის დადგენილებით. VII.1.6. ღონისძიება 1.6. წყალმომარაგების, წყალარინებისა და ნარჩენების მართვის ინფრასტრუქტურის განვითარება.

49. მოსახლეობის მზარდი მოთხოვნისა და ტურისტების გაზრდილი რაოდენობიდან გამომდინარე, საქართველოს ბევრ რეგიონში წყალმომარაგებაზე დიდი მოთხოვნა შეინიშნება, განსაკუთრებით კი კახეთის, იმერეთის, მცხეთა-მთიანეთის, სამცხე-ჯავახეთის, სამეგრელო-ზემო სვანეთისა და გურიის რეგიონებში. შავი ზღვის გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედების თავიდან აცილების მიზნით, რომელსაც ამ რეგიონის უმეტესი ქალაქები წყალარინების სისტემებით უკავშირდება, ჩამდინარე წყლების გამწმენდი ნაგებობების მშენებლობა დაფინანსდა. წყალარინების სისტემების ძირითადი მიმდინარე სამშენებლო სამუშაოები მოიცავს: წყალმომარაგების ახალ ინფრასტრუქტურას ქალაქ ქუთაისში, ქალაქ ჭიათურაში, ქალაქ ზუგდიდში, ქალაქ ფოთში, ქალაქ აბაშაში, ქალაქ ჭვარსა და დაბა ურეკში, ასევე, სანიტარიულ ინფრასტრუქტურას – ქალაქ ფოთში, ქალაქ ზუგდიდსა და დაბა ურეკში. გარდა ამისა, სოფელ ანაკლიასა და დაბა ურეკში უკვე მიმდინარეობს, ხოლო ქ. ქუთაისში, ქალაქ ზუგდიდში, ქალაქ ფოთში, დაბა გუდაურში, ქალაქ ჭიათურაში, ქალაქ მარნეულსა და დაბა მესტიამი დაგეგმილია ჩამდინარე წყლების გამწმენდი ნაგებობების მშენებლობა.

50. საქართველოს მთავრობის 2018-2020 წლების სამთავრობო პროგრამის – „თავისუფლება, სწრაფი გზითარება, კეთილდღეობა“. http://gov.ge/files/68_67099_111823_2018-2020.pdf

საქართველოს მთავრობა მის ერთ-ერთ პრიორიტეტად აცხადებს „ხარისხიანი სასმელი წყლის 24-საათიანი მიწოდების რეჟიმით მოსახლეობის უზრუნველყოფას, „ამ მიზნის მიღწევა ეტაპობრივად განხორციელდება მომდევნო რამდენიმე წლის განმავლობაში. 2020 წლისთვის 24-საათიანი წყალმომარაგებით უზრუნველყოფილი იქნება დამატებით 400 ათასი ადამიანი.

საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის ეროვნული რეკომენდაცია (გაიდლაინი) „წყალი, სანიტარია და ჰიგიენა საბავშვო ბაღში“⁵¹ ითვალისწინებს ზედამხედველობის ვალდებულებას წყალსა და სანიტარიაზე საბავშვო ბაღში: „საბავშვო ბაღის დონეზე განხორციელებული ზედამხედველობის ფორმატი და დიზაინი სრულად უნდა ითვალისწინებდეს წყლის, სანიტარიისა და ჰიგიენის (WASH) პრინციპებს და შედგებოდეს შემდეგი კომპონენტებისაგან:

წყლის ხარისხი და უსაფრთხოება: სასმელი, საკვების მოსამზადებელი, პერსონალური ჰიგიენის, დასუფთავებისა და რეცხვისათვის განკუთვნილი წყალი უსაფრთხოა და აკმაყოფილებს შესაბამისი კატეგორიის წყლისათვის დადგენილ სტანდარტებს.

წყლის რაოდენობა: საკმარისი რაოდენობის წყლის მუდმივი ხელმისაწვდომობა სასმელად, პირადი ჰიგიენისათვის, საკვების მოსამზადებლად, დასუფთავებისა და რეცხვისათვის.

წყლის ხელმისაწვდომობა და წყალმომარების ტექნიკური საშუალებები: საბავშვო ბაღში საკმარისი რაოდენობითაა სასმელი წყლის წერტილები და წყალმომარების სხვა საშუალებები, რაც უზრუნველყოფს ხელმისაწვდომობას სასმელი წყლისადმი, პერსონალური ჰიგიენისადმი, საკვების მომზადების, დასუფთავებისა და რეცხვისადმი.

ჰიგიენის ხელშეწყობა: წყლისა და სანიტარიის საშუალებების სწორად მოხმარება, გამოყენება და მოვლა-პატრონობა უზრუნველყოფს მყარი ჰიგიენური ჩვევების გამომუშავების ხელშეწყობას.

ტუალეტები: სათანადოდ აღჭურვილი, მოხერხებული, პრივატული, დაცული, სუფთა და საზოგადოების კულტურული განვითარების დონისათვის შესაფერისი ტუალეტებით სარგებლობა უზრუნველყოფილია ბავშვებისა და საბავშვო ბაღის პერსონალისათვის“.

---

51. საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის ეროვნული რეკომენდაცია (გაიდლაინი), დამტკიცებულია საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2016 წლის 28 ივლისის No01-172/ო ბრძანებით და შემუშავებულია UNICEF-ის ტექნიკური დახმარებით.

გაიდლაინს თან ერთვის თვითშეფასების კითხვარი საბავშვო ბაღებისათვის, რომლის შესაბამისად, „ზემოჩამოთვლილი კომპონენტების მიხედვით ზედამხედველობის სისტემის დანერგვისა და ქმედუნარიანობის შესაფასებლად საბავშვო ბაღის ადმინისტრაციისათვის რეკომენდებულია ეფექტიანობის შეფასების მექანიზმების დანერგვა, რომლის ერთ-ერთ კომპონენტს შეიძლება წარმოადგენდეს შიდა აუდიტის წარმოება თვითშეფასების კითხვარის მეშვეობით“.

სტანდარტი - წყალი, სანიტარია და ჰიგიენა სკოლაში⁵² აწესებს საქართველოს სკოლებში წყლის, სანიტარიისა და ჰიგიენის საკითხების (WASH in Schools) მონიტორინგის რუტინული სისტემის ამოქმედებას, რომელიც კომპლექსურად შეაფასებს არსებულ მდგომარეობასა და წლიდან წლამდე მიღწეულ პროგრესს. აღსანიშნავია, რომ მსგავსი სისტემები მრავალ ქვეყანაშია დანერგილი და რეკომენდებულია ისეთი ავტორიტეტული საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ, როგორცაა გაერო-ს ბავშვთა ფონდი (UNICEF) და ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაცია (WHO).

---

52. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, საქართველოს საგანმანათლებლო და სამეცნიერო ინფრასტრუქტურის განვითარების ეროვნული სააგენტო, 2013.

4. საქართველოს თვითმმართველობის ორგანოების უფლებამოსილებები და უფლებამოსილებების განხორციელების შესაძლებლობები წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების დაცვის უზრუნველსაყოფად (საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად)

საქართველოს კონსტიტუციის⁵³ შესაბამისად, სახელმწიფო ხელისუფლებისა და თვითმმართველი ერთეულის უფლებამოსილებები გამიჯნულია. თვითმმართველი ერთეული უფლებამოსილია კანონმდებლობის დაცვით თავისი ინიციატივით მიიღოს გადაწყვეტილება ყველა იმ საკითხზე, რომელიც კანონით არ მიეკუთვნება სახელმწიფო ხელისუფლების ან ავტონომიური რესპუბლიკის განსაკუთრებულ უფლებამოსილებას და რომელზე გადაწყვეტილების მიღებაც კანონით არ გამოირიცხება თვითმმართველი ერთეულის უფლებამოსილებიდან.

თვითმმართველი ერთეული საკუთარ უფლებამოსილებებს ახორციელებს დამოუკიდებლად და თავისი პასუხისმგებლობით, საქართველოს კანონმდებლობის ფარგლებში. ორგანული კანონით განსაზღვრული საკუთარი უფლებამოსილებები სრული და ექსკლუზიურია.

საქართველოს ორგანული კანონი ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი⁵⁴ მიჯნავს მუნიციპალიტეტის საკუთარ და დელეგირებულ უფლებამოსილებებს და მუნიციპალიტეტის საკუთარ უფლებამოსილებებად ადგენს:

- ა) მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტის პროექტის მომზადება, განხილვა და დამტკიცება;
- ბ) მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში არსებული ქონების მართვა და განკარგვა;

53. საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 75.
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=35>

54. საქართველოს ორგანული კანონი ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2244429?publication=39>

გ) ადგილობრივი მნიშვნელობის ბუნებრივი რესურსების, მათ შორის, წყლისა და ტყის რესურსების და მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში არსებული მიწის რესურსების, მართვა კანონით დადგენილი წესით; ზ) მუნიციპალური ნარჩენების მართვა; თ) წყალმომარაგების (მათ შორის, ტექნიკური წყლით მომარაგების) და წყალარინების უზრუნველყოფა; ადგილობრივი მნიშვნელობის სამელიორაციო სისტემის განვითარება; ი) მუნიციპალიტეტის მართვაში არსებული ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულებების შექმნა და მათი ფუნქციონირების უზრუნველყოფა საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით; ი1) მუნიციპალიტეტის მართვაში არსებული სკოლისგარეშე აღზრდის დაწესებულებების შექმნა და მათი ფუნქციონირების უზრუნველყოფა; ი2) მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მდებარე ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულებების ავტორიზაციის უზრუნველყოფა საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით და სხვა.⁵⁵

55. საქართველოს ორგანული კანონი ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის მე-15 მუხლი მიჯნავს მუნიციპალიტეტის საკუთარ და დელეგირებულ უფლებამოსილებებს და მუნიციპალიტეტის საკუთარი უფლებამოსილებებზე ადგენს:

ა) მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტის პროექტის მომზადება, განხილვა და დამტკიცება, დამტკიცებულ ბიუჯეტში ცვლილებების შეტანა, ბიუჯეტის შესრულების ანგარიშის მოსმენა და შეფასება; საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად საბიუჯეტო სახსრების განკარგვა, სახაზინო ფინანსური ოპერაციებისა და საბანკო ტრანზაქციების წარმოება;

ბ) მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში არსებული ქონების მართვა და განკარგვა ამ კანონითა და საქართველოს სხვა საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებით დადგენილი წესით;

გ) ადგილობრივი მნიშვნელობის ბუნებრივი რესურსების, მათ შორის, წყლისა და ტყის რესურსების და მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში არსებული მიწის რესურსების, მართვა კანონით დადგენილი წესით;

დ) ადგილობრივი გადასახადებისა და მოსაკრებლების შემოღება და გაუქმება კანონით დადგენილი წესით, მათი განაკვეთების დადგენა კანონით გათვალისწინებული მღვრული ოდენობების ფარგლებში; ადგილობრივი მოსაკრებლების ამოღება;

ე) მუნიციპალიტეტის სივრცით-ტერიტორიული დაგეგმვა და შესაბამის სფეროში ნორმებისა და წესების განსაზღვრა; ქალაქთმშენებლობითი დოკუმენტაციის, მათ შორის, მიწათსარგებლობის გენერალური გეგმის, განაშენიანების რეგულირების გეგმის, დასახლებათა ტერიტორიების გამოყენებისა და განაშენიანების რეგულირების წესების, დამტკიცება;

ვ) მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის კეთილმოწყობა და შესაბამისი საინჟინრო ინფრასტრუქტურის განვითარება; მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ქუჩების, პარკების, სკვერებისა და სხვა საჯარო ადგილების დასუფთავება, ტერიტორიის გამწვანება, გარე განათების უზრუნველყოფა;

ზ) მუნიციპალური ნარჩენების მართვა;

თ) წყალმომარაგების (მათ შორის, ტექნიკური წყლით მომარაგების) და წყალარინების უზრუნველყოფა; ადგილობრივი მნიშვნელობის სამელიორაციო სისტემის განვითარება;

ი) მუნიციპალიტეტის მართვაში არსებული ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულებების შექმნა და მათი ფუნქციონირების უზრუნველყოფა საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით;

ი 1) მუნიციპალიტეტის მართვაში არსებული სკოლისგარეშე აღზრდის დაწესებულებების შექმნა და მათი ფუნქციონირების უზრუნველყოფა;

ი 2) მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მდებარე ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების

წყლის შესახებ საქართველოს კანონი⁵⁶ თვითმმართველობის ორგანოებს ანიჭებს ფართო და რიგ შემთხვევაში აბსოლუტურ, დისკრეციულ უფლებამოსილებას წყალთან დაკავშირებული ურთიერთობის მონესრიგების სფეროში. კანონის შესაბამისად, თვითმმართველი ერთეულების კომპეტენციას განეკუთვნება:

- ა) თვითმმართველი ერთეულების ტერიტორიაზე ადგილობრივი მნიშვნელობის წყლის რაციონალური გამოყენებისა და დაცვის ღონისძიებების ზედამხედველობა;
- ბ) თვითმმართველი ერთეულების ტერიტორიაზე ადგილობრივი მნიშვნელობის წყლის გამოყენებისა და დაცვის კონტროლი;
- გ) თვითმმართველი ერთეულების ტერიტორიაზე ადგილობრივი მნიშვნელობის წყლის აღრიცხვა და მისი გამოყენების რეგისტრირება;
- დ) საქართველოს წყლების გამოყენებისა და დაცვის ერთიანი სამეცნიერო-ტექნიკური პოლიტიკის განსაზღვრასა და განხორციელებაში მონაწილეობა;
- ე) ადგილობრივი მნიშვნელობის წყლის ფონდის განკარგვა და მიწისქვეშა წყლების საექსპლუატაციოდ მიწის მინაკუთვნის გამოყოფა წყლის გამოყენებისა და დაცვის დამტკიცებული პროგრამების ფარგლებში;
- ვ) თვითმმართველი ერთეულების ტერიტორიაზე ადგილობრივი მნიშვნელობის წყლის ცალკეულ ობიექტებზე, მათ შორის, ისტორიისა და კულტურის ძეგლების დაცვის ზონაში, წყალსარგებლობის შეზღუდვა ან აკრძალვა;
- ზ) თვითმმართველი ერთეულების ტერიტორიაზე ბუნებრივი კატასტროფით დაზიანებული ადგილობრივი მნიშვნელობის წყლის ობიექტების აღდგენის სამუშაოთა დაფინანსება;
- თ) თვითმმართველი ერთეულების ტერიტორიაზე წყლის გამოყენებასა და დაცვასთან დაკავშირებული დავების გადაწყვეტა მათი კომპეტენციის ფარგლებში;

დაწესებულებების ავტორიზაციის უზრუნველყოფა საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით;

უ) ადგილობრივი მნიშვნელობის ობიექტებზე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის, ბავშვებისა და მოხუცებისათვის სათანადო ინფრასტრუქტურის განვითარება, მათ შორის, საჯარო თავშეყრის ადგილებისა და მუნიციპალური ტრანსპორტის სათანადოდ ადაპტირებისა და აღჭურვის უზრუნველყოფა;

ფ) უსახლკაროთა თავშესაფრით უზრუნველყოფა და რეგისტრაცია.

56. წყლის შესახებ საქართველოს კანონი, მე-12 მუხლი.

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33448?publication=23>

ი) წყლის გამოყენებასა და დაცვასთან დაკავშირებული სხვა საკითხების გადანყვეტა საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი კომპეტენციის ფარგლებში.

აღსანიშნავია, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს საკუთარი უფლებამოსილებების განსახორციელებლად საქართველოს კანონმდებლობით მინიჭებული აქვთ შესაბამისი სამართლებრივი ბერკეტები – საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად, „თვითმმართველ ერთეულს აქვს საკუთარი ქონება და ფინანსები“.⁵⁷

საქართველოს ორგანული კანონი ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის მე-19 მუხლით,⁵⁸ მუნიციპალიტეტის უფლებამოსილებათა განხორციელების ფორმები და მექანიზმებია:

- ა) იღებენ/გამოსცემენ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტებს;
- ბ) შეიმუშავებენ, ამტკიცებენ და ახორციელებენ შესაბამის პროგრამებს, სტრატეგიებს, სამოქმედო გეგმებსა და პროექტებს;
- გ) ახორციელებენ შესყიდვებს;
- დ) დებენ ხელშეკრულებებს;
- ე) იძენენ და ქმნიან მუნიციპალიტეტის საკუთრებას;
- ვ) ფლობენ და განკარგავენ მათ საკუთრებაში არსებულ ქონებას, სარგებლობენ ამ ქონებით, აგრეთვე სახელმწიფო/ავტონომიური რესპუბლიკის და სხვა პირების ქონებით;
- ზ) აფუძნებენ და მართავენ კერძო სამართლის იურიდიულ პირებს;
- თ) იღებენ სესხს;
- ი) ახორციელებენ შესაბამისი ინფრასტრუქტურის მშენებლობას, მოვლა-პატრონობას, რეაბილიტაციას, რეკონსტრუქციასა და განვითარებას;

57. საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 76.

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=35>

58. საქართველოს ორგანული კანონი ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ მე-19 მუხლი.

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2244429?publication=39>

კ) მომსახურების ხარისხისა და მართვის ეფექტიანობის გასაზრდელად უზრუნველყოფენ ინოვაციური ტექნოლოგიებისა და ელექტრონული მართვის სისტემების დანერგვასა და განვითარებას;

ლ) ახორციელებენ სხვა ღონისძიებებს.

საქართველოს მუნიციპალიტეტებში ფუნქციონირებენ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ტერიტორიული ორგანოები – საგანმანათლებლო რესურსცენტრები, ასევე ჯანმრთელობის დაცვის ადგილობრივი სამსახურები, რომლებიც ადგილობრივ დონეზე შესაბამისი სამინისტროების პოლიტიკას ახორციელებენ.

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ტერიტორიული ორგანოების – რესურსცენტრების ტიპური დებულების⁵⁹ მიხედვით, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ტერიტორიული ორგანო – საგანმანათლებლო რესურსცენტრ⁶⁰ მის კომპეტენციას მიკუთვნებული ამოცანების გადაწყვეტისა და განხორციელებისას წარმოადგენს სამინისტროს.

საქართველოს კანონმდებლობით მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებში რესურსცენტრი:

ა) ახორციელებს თავის სამოქმედო ტერიტორიაზე არსებულ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებში – ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში (შემდგომში – საჯარო სკოლა) მიმდინარე პროცესების ზედამხედველობასა და თავის სამოქმედო ტერიტორიაზე არსებული საჯარო სკოლების მხარდაჭერასა და კონსულტირებას;

ბ) უზრუნველყოფს თავის სამოქმედო ტერიტორიაზე არსებულ საჯარო სკოლებში სასწავლო პროცესისა და გარემოს მონიტორინგს, შეფასებასა და შესაბამისი ანგარიშების შედგენას, ასევე, შედგენილი ანგარიშების საფუძველზე სასწავლო პროცესისა და გარემოს გაუმჯობესებისათვის რეკომენდაციების შემუშავებასა და შესაბამისი საჯარო სკოლისა და სამინისტროსათვის წარდგენას;

59. დამტკიცებულია საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2017 წლის 14 მარტის N 47 ნ ბრძანებით. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3606347>

60. რესურსცენტრის დაფინანსების წყაროა სახელმწიფო ბიუჯეტი. საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით რესურსცენტრი ანგარიშვალდებულია სამინისტროს წინაშე გამოყოფილი სახსრების მიზნობრივად გამოყენებაზე. რესურსცენტრი თავისი უფლებამოსილებისა და სამინისტროს მიერ დასმული ამოცანების გადაწყვეტისა და განხორციელებისას ანგარიშვალდებულია სამინისტროს წინაშე. რესურსცენტრის საქმიანობაზე მუდმივ კონტროლს ახორციელებს სამინისტრო.

გ) თავის სამოქმედო ტერიტორიაზე არსებულ საჯარო სკოლებში მონიტორინგს უწევს საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის (შემდეგში – მინისტრი) მიერ დამტკიცებული ეროვნული სასწავლო გეგმის შესაბამისად სასწავლო პროცესის წარმართვას, ხელშეწყობი სასწავლო გარემოს უზრუნველყოფით, და საგანმანათლებლო-აღმზრდელობითი და სხვა პროგრამებისა და პროექტების განხორციელებას;

მ) ახორციელებს თავის სამოქმედო ტერიტორიაზე არსებული ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებების მატერიალურ-ტექნიკური, ადამიანური და ფინანსური რესურსების შესახებ მონაცემთა შეგროვება-დამუშავებას და უფლებამოსილია, აღნიშნული მონაცემების სისწორე გადაამოწმოს შესაბამის დაწესებულებაში ადგილზე დათვალიერებით/შესწავლით.

ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ⁶¹ საქართველოს კანონის მიხედვით, საქართველოს ქალაქებსა და რაიონებში საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის ღონისძიებათა განხორციელებისათვის „ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის შესაბამისად იქმნება ქალაქებისა და რაიონების საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის სამსახურები, რომელთა მეთოდურ ხელმძღვანელობას ახორციელებს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო.⁶²

საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის სამსახურების კომპეტენციას განეკუთვნება:

ა) ინფექციურ და არაინფექციურ დაავადებათა აღრიცხვისა და შეტყობინების სისტემის ჩამოყალიბება, მიღებული მონაცემების ანალიზი და პროგნოზირება;

ბ) ეპიდემიოლოგიური და ეპიდკონტროლი დაავადებათა მიზეზების, მათი გადაცემის გზებისა და რისკფაქტორების გამოვლენისა და შესწავლის მიზნით;

გ) ჯანმრთელობის დაცვის სამსახურებისა და მოსახლეობისათვის სათანადო ინფორმაციის მიწოდება და რეკომენდაციების მომზადება ინფექციურ დაავადებათა აღმოცენების მიზეზების, გავრცელებისა და კონტროლის შესახებ;

61. საქართველოს კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/14170>

62. საქართველოს კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ, მუხლი 85, პუნქტი 2.

ბ) ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრებისათვის ხელშეწყობა;

თ) ადამიანის ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემოს უზრუნველყოფისათვის ხელშეწყობა.

საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის ეროვნული რეკომენდაციის (გაიდლაინი)⁶³ მიხედვით, ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულების უფლებამოსილებები საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სფეროში არის: საგანმანათლებლო, სააღმზრდელო და საგანმანათლებლო-სააღმზრდელო დაწესებულებებში სანიტარიული და ჰიგიენური ნორმების დაცვის ზედამხედველობა.⁶⁴

---

63. საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის ეროვნული რეკომენდაცია (გაიდლაინი), დამტკიცებულია საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2017 წლის 20 ივლისის No01-163/თ ბრძანებით http://www.moh.gov.ge/uploads/files/oldMoh/01_GEO/jann_sistema/higienuri-Norm/metod-rekomend/6.pdf

64. საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის ეროვნული რეკომენდაციის (გაიდლაინი) – ბ) მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე დაავადებების გავრცელების პრევენციის მიზნით დერატიზაციის, დეზინსექციისა და დეზინფექციის ღონისძიებათა ორგანიზება; გ) საგანმანათლებლო, სააღმზრდელო და საგანმანათლებლო-სააღმზრდელო დაწესებულებებში პრევენციული ღონისძიებების განხორციელების ხელშეწყობა; დ) მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე განთავსებულ საზოგადოებრივი მნიშვნელობის დაწესებულებებში სანიტარიული ნორმების დაცვის ზედამხედველობა, მათ შორის – საზოგადოებრივი მნიშვნელობის დაწესებულებებში ესთეტიკური და კოსმეტიკური პროცედურების განმასხორციელებელ დაწესებულებებში ინფექციების პრევენციისა და კონტროლის სანიტარიული ნორმების დაცვის კონტროლი.

დასკვნები და რეკომენდაციები

წყლის უსაფრთხოების პრობლემისადმი სახელმწიფოს გულგრილი დამოკიდებულების გამო ირღვევა სოციალური თანასწორობისა და სამოქალაქო სამართლიანობის ისეთი ოთხი ფუნდამენტური პრინციპი, როგორებიცაა:

სამოქალაქო თანასწორობა – თითოეული ადამიანი აღჭურვილია თანასწორი სამოქალაქო, პოლიტიკური და საზოგადოებრივი უფლებებით, ამ უფლებების ეფექტიანი რეალიზაციის საშუალებების ჩათვლით.

სოციალური მინიმუმი – რესურსები, მათ შორის, წყლის რესურსები ყველა მოქალაქისათვის უნდა იყოს საკმარისად ხელმისაწვდომი თავისი ყოველდღიური მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად და ღირსეული ცხოვრებისათვის. სუფთა წყალი (მინიმუმ, 25-დან 50 ლიტრამდე დღე-ღამეში) სოციალური მინიმუმის ნაწილია;

შესაძლებლობათა თანასწორობა – სოციალური სამართლიანობის ძირითადი ფაქტორია, რომელიც ირღვევა წყლის უსაფრთხოების არარსებობით. ადამიანები თვლიან, რომ განათლების გარეშე შეუძლებელია შესაძლებლობათა თანასწორობა. ასე მაგალითად: ბავშვები, რომლებიც სუფთა წყლის ნაკლებობით გამონვეული მუდმივი ავადმყოფობის გამო არ დადიან სკოლაში, არა აქვთ საშუალება, ადეკვატურად ისარგებლონ განათლების უფლებით;

განაწილების სამართლიანობა – ყველა საზოგადოება ადგენს უთანასწორობის დასაშვებ საზღვრებს. ყოფა-ცხოვრებაში სუფთა ან/და ტექნიკური წყლისადმი ხელმისაწვდომობის დიდი უთანასწორობა არ შეესაბამება სამართლიანი განაწილების კრიტერიუმებს, განსაკუთრებით მაშინ, თუ ეს დაკავშირებულია ბავშვთა სიკვდილიანობის მაღალ დონესა და სიღარიბესთან.

ბემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მოსახლეობის ხარისხიანი სასმელი წყლით უზრუნველყოფა ყველა ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთი პრიორიტეტული პრობლემაა, რომლის გაუტარებლობა, გლობალურად, კაცობრიობის, და, კონკრეტულად, ადამიანის განვითარების მრავალ უარყოფით შედეგსა და ზიანში ვლინდება.

როგორც წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების საერთაშორისო

კონტექსტი ცხადყოფს, უფლების დაცვისა და განხორციელების აბსოლუტური ვალდებულება ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს ეკისრება.

ადგილობრივი მუნიციპალიტეტებში მიზნობრივ ჯგუფებთან შეხვედრებისა და მათგან მიღებული წერილობითი პასუხებისგან ცხადი ხდება, რომ საქართველოს რეალობაში ადეკვატურად არ არის გაცნობიერებული სუფთა სასმელი წყლის მნიშვნელობა. ზედმეტია საუბარი, წყლისა და სანიტარიის უფლების, როგორც ადამიანის უფლების, აღიარებასა და დაცვაზე.

ჩვენ მიერ შესწავლილი მუნიციპალიტეტების (საგარეჯო, ახმეტა, ლაგოდეხი, დმანისი, თეთრიწყარო, მარნეული, წალკა) სკოლების/ბაგა-ბალების დირექტორებთან, მასწავლებლებთან, რესურსცენტრების წარმომადგენლებთან კომუნიკაციისას გამოიკვეთა შემამოთებელი ტენდენცია: ერთგვარი გულგრილი დამოკიდებულება, რომ „სასმელ წყალთან დაკავშირებით ეჭვები არ აქვთ“, ან, „შესაძლოა, წყალი დაბინძურებულია, მაგრამ მოსახლეობა, მათ შორის, ბავშვები მიჩვეულნი არიან“. სკოლის დირექტორები, რომლებიც შეშფოთებას გამოხატავდნენ წყლის/სანიტარიის ხარისხით, არ ფლობენ საკმარის ცოდნას, თუ როგორ და რა სახსრებით მოახდინონ წყლის ხარისხის შემოწმება. არაადამაკმაყოფილებელი სანიტარიული პირობების გამოსწორება ხშირად ფინანსური პრობლემების გამო შეუძლებელია ან დროში გაჭიანურებული.

ადგილობრივი მუნიციპალიტეტები პრობლემის სიმწვავეს ადასტურებენ, თუმცა მუდმივად ჩივიან არასაკმარის ბიუჯეტზე. იმავდროულად აღიარებენ, რომ წლის ბოლოსათვის გარკვეული თანხები აუთვისებელი რჩებათ. ადასტურებენ, რომ ბიუჯეტის დაგეგმარების პროცესში არც აქვთ და არც ეყრდნობიან კვალიფიციურ კვლევებს და, ძირითადად, ორიენტირებული არიან „ე.წ. ცხელი წერტილების“ მომენტალურ განეიტრალებაზე.

ადგილობრივი მუნიციპალიტეტების წარმომადგენლები არ ფლობენ ცოდნას წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების შესახებ და არც უფლებიდან გამომდინარე სახელმწიფოს, მათ შორის, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების, ვალდებულებებზე.

სხვადასხვა მუნიციპალიტეტის რესურსცენტრები განსხვავებულად კითხულობენ კანონს და საკუთარი კომპეტენციების შესახებ განსხვავებული ხედვა აქვთ: ან მიიჩნევენ რომ სკოლებისა და ბალების მონიტორინგი WASH სტანდარტებთან შესაბამისობის

კუთხით მათ კომპეტენციას არ განეკუთვნება, ან თანამშრომელთა სიმცირესა და წყლის ხარისხის შემოწმებისათვის აუცილებელი თანხების ნაკლებობას უჩივიან.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, გაერო-ს 2010 წლის რეკომენდაციის შესაბამისად, სახელმწიფოები ვალდებული არიან მოახდინონ ფინანსური რესურსების მობილიზება; საუკეთესო გამოცდილების გაზიარება და დამატებითი ფინანსების მოძიება/მოთხოვნა; ეროვნულ დონეზე ცენტრალური და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების მობილიზება, ჩართულობა და ინფორმირებულობა იმ მიზნით, რომ თანამიმდევრულად და სისტემურად იქნეს შედეგი მიღწეული. განსაკუთრებულ პრიორიტეტს პოლიტიკის განსაზღვრის, დაგეგმვისა და უფლების განხორციელების თვალსაზრისით წარმოადგენენ სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებები, სკოლები, ამბულატორიები და თავშესაფრები.

საქართველოს ინსტიტუციური ჩარჩო

საქართველოს ინსტიტუციური ჩარჩოს მიმოხილვამ ცხადყო, რომ წყლის მართვის სფეროში თავიანთი კომპეტენციის მიხედვით სხვადასხვა სახელმწიფო ორგანოა ჩართული: ეკონომიკის სამინისტრო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო, აგრეთვე თვითმმართველობის ადგილობრივი ორგანოები.

მართალია, ახალი ორგანული კანონი ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ წყალმომარაგებისა და სანიტარიული სამსახურის ექსკლუზიურ პასუხისმგებლობას ანიჭებს ადგილობრივ თვითმმართველობის ორგანოებს, მაგრამ ამ სექტორში არსებობს მრავალი გადასაჭრელი წინააღმდეგობა:

- ა) უპირველეს ყოვლისა, ბუნდოვანია პასუხისმგებლობის განაწილება ცენტრალური სამთავრობო უწყებების ადგილობრივ განყოფილებებს, ან სახელმწიფო კუთვნილებაში არსებული რაიონული მნიშვნელობის საწარმოებსა და კომუნალური სამსახურის ადგილობრივი ხელისუფლების უფლებამოსილ პირთა შორის.
- ბ) მეორე, წყლის კომპანიების უმეტესობას, რომელთაც ევალებათ წყალმომარაგება და სანიტარიული მომსახურება, არ შესწევთ ძალა, შეასრულონ მათზე დაკისრებული როლი და პასუხისმგებლობა. წყალმომარაგებისა და სანიტარიული

მომსახურების დარგში ადგილი აქვს არაკომერციულ მიდგომას, მენეჯერული, სააღრიცხვო და ტექნიკური რესურსებისა და გამოცდილების ნაკლებობას, საოპერაციო და სისტემური მონაცემების სიმცირეს, სტანდარტებისა და მონიტორინგის შესაძლებლობის შეზღუდულობას.

არ არსებობს დოკუმენტი, რომელიც სახელმწიფო ცენტრალური ხელისუფლების დონეზე განსაზღვრავდა წყლის უსაფრთხოებაზე პასუხისმგებელ უწყებას/თანამდებობის პირს და მოახდენდა სახელმწიფო ინსტიტუტების კოორდინაციას, გაანაწილებდა უფლებებსა და მოვალეობებს, ასევე დაადგენდა ანგარიშვალდებულების კონკრეტულ ფაქტორებს.

კომპეტენციათა გამიჯვნისა და ურთიერთკოორდინაციის ნაკლებობა განსაკუთრებით თვალში საცემია სკოლებსა და ამბულატორიებში წყლის ხარისხსა და სანიტარიულ უზრუნველყოფაზე პასუხისმგებლობის საკითხის დაყენების კუთხით. მუნიციპალიტეტებში არ არსებობს წყლის ხარისხის კონტროლის ერთიანი რეგულაცია და ხელმისაწვდომი შესაძლებლობა.

მუნიციპალიტეტებში არ ხდება წყალსა და ჰიგიენასთან დაკავშირებული საკითხების შესაბამისი კვლევა, ანალიზი, დაგეგმვა, მათ შორის – არც ბიუჯეტის შედგენის წინ და არც თანამდევ პროცესში.

მუნიციპალიტეტების ბიუჯეტები მწირია და არამიზნობრივად, წინასწარი შესწავლისა და ანალიზის გარეშე შედგენილი.

არ არის კოორდინაცია ჯანდაცვისა და განათლების რესურსცენტრებს შორის, რაც აფერხებს და შეუძლებელს ხდის წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების ინფორმირებულობას, ხელს უშლის მონიტორინგისა და შუამდგომლობის ინსტიტუტების ამოქმედებას.

ადგილობრივი მუნიციპალიტეტების საჯარო მოხელეები არ არიან ინფორმირებულები წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების მნიშვნელობისა და გარანტირების ვალდებულების შესახებ.

სკოლების შემთხვევაში იკვეთება რამდენიმე უფლებამოსილი რგოლი: სკოლა, განათლების ადგილობრივი რესურსცენტრი, მუნიციპალიტეტი, განათლებისა და მეც-

ნიერების სამინისტრო, სურსათის უვნებლობის სააგენტო. არ არსებობს მათ შორის ნორმატიულად მოწესრიგებული ანგარიშვალდებულებისა და კომპეტენციების განსაზღვრული წესი WASH სტანდარტების კონტექსტში. არ არსებობს ერთიანი დოკუმენტი, რომელიც დაადგენდა მონიტორინგის უფლებამოსილ ორგანოს/პირს, გეგმა-გრაფიკს და, რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, განსაზღვრავდა მონიტორინგის შედეგად გამოვლენილ დარღვევებზე შესაბამის, ადეკვატურ და ეფექტიან სანქციას (კონტროლის ეფექტიანი მექანიზმი). მაგ., თუ სურსათის უვნებლობა დაადგენს წყლის დაბინძურების ფაქტს სკოლაში, ეს უკანასკნელი წერილობითი რეკომენდაციით მიმართავს მუნიციპალიტეტს, თუმცა არ არსებობს არანაირი შემდგომი მექანიზმი, რომელიც რეკომენდაციის შეუსრულებლობას შეიძლება მოჰყვეს შედეგად.

სურსათის ეროვნული სააგენტოს დასკვნებს მუნიციპალიტეტის მიმართ მხოლოდ სარეკომენდაციო ხასიათი აქვს. მიგვაჩნია, რომ სურსათის ეროვნული სააგენტოს დასკვნას წყლის ხარისხის შესახებ მეტი ყურადღება უნდა ექცეოდეს.

სასურველია, ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსში გაიწეროს, მუნიციპალიტეტებში სპეციალური კვლევითი დეპარტამენტის შექმნა, რომელიც სხვა საკითხებთან ერთად განახორციელებს მუნიციპალიტეტში არსებული წყალთან დაკავშირებული გამოწვევების კვლევას და ბიუჯეტის დაგეგმარების დროს მნიშვნელოვან დახმარებას გაუწევს პრიორიტეტული საკითხების განსაზღვრასა და მდგრადობაზე გათვლილი აქტივობების დადგენაში.

კონკრეტული რეკომენდაციები

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების მიმართ

ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის რეკომენდაციების შესაბამისად, **ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები** მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ წყლის რესურსების მართვისა და სასმელი წყლის მარაგების საკითხში. ეს შეიძლება მოიცავდეს კონკრეტულ რეკომენდაციებს, თემებისა და ოჯახური შიდა მეურნეობების სასმელი წყლის სისტემების პროექტირებას, განვითარებასა და ხარვეზების გამოსწორებას, საგანმანათლებლო პროგრამების შემუშავებას სასმელი წყლის მომარაგების და წყლის ხარისხის შესახებ. ასეთი პროგრამები, ჩვეულებრივ, მოიცავს:

- წყლის, სანიტარიისა და ჰიგიენის შესახებ ცნობიერების ამაღლებას.
- ძირითად ტექნიკურ მომზადებასა და ტექნოლოგიების გადაცემას წყალმომარაგების განხორციელებისა და მართვის შესახებ.
- ტრენინგ პროგრამების ორგანიზებას წყალმომარაგების სფეროში მოქმედი სპეციალისტებისათვის წყლის რესურსების მართვის, კვლევების, შეფასებისა და თანამედროვე მიდგომების გასაცნობად.
- განხილვა და მიდგომების შემუშავება, რათა გადაიღახოს სოციალურ-კულტურული ბარიერები სასმელი წყლის ხარისხის გაუმჯობესების მიღწევის გზაზე.
- მოტივაციას, მობილიზაციასა და ქმედებებს სოციალური მარკეტინგის სფეროში.
- მუდმივი ხელშეწყობის სისტემას, თანამიმდევრულ ღონისძიებებს ინფორმაციის გავრცელებას სასმელი წყლის ხარისხის შესახებ, განსახორციელებელ პროგრამებს სასმელი წყლის ხარისხის მდგრადობის შესანარჩუნებლად.
- კოორდინაციის ჩამოყალიბებას სასმელი წყლის ხარისხის შესახებ ინფორმაციის გაცვლისათვის სხვადასხვა უწყებას შორის, რომლებიც პასუხისმგებელი არიან სასმელი წყლის ხარისხის მართვისა და ადამიანის ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემოს უზრუნველყოფის საკითხებზე.
- ბიუჯეტის დაგეგმვისას სწორი პრიორიტეტების დასმა და დამატებითი ფინანსების მოძიება, როგორც ცენტრალური ბიუჯეტიდან, ისე სხვა წყაროებიდან (მათ შორის საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და დონორებისაგან).

- მოქალაქეთა ჩართულობის უზრუნველყოფას წყალსა და სანიტარიასთან დაკავშირებული ბიუჯეტის დაგეგმვისა და პრიორიტეტების განსაზღვრისას.
- წყალსა და სანიტარიასთან დაკავშირებულ საკითხებზე მოსახლეობის დროული ინფორმირების მექანიზმის შემუშავებასა და განხორციელებას.
- მესამე (კერძო იურიდიულ) პირებთან მიმართებაში ხელშეკრულებების მაღალი სტანდარტის დადგენას და მონიტორინგის გამართული მექანიზმის შემუშავებასა და ამოქმედებას, რომელიც შესაბამისობაში იქნება წყალზე, სანიტარიასა და ჰიგიენაზე ადამიანის უფლების საერთაშორისო სტანდარტთან.

მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ადგილობრივი თვითმმართველობების ორგანოები აწარმოებდნენ სურსათის უვნებლობის სამსახურის მიერ გაცემული რეკომენდაციების მუდმივ, მკაცრ აღრიცხვას და ახდენდნენ მათზე მყისიერ და ეფექტურ რეაგირებას.

მიგვაჩნია, რომ პრიორიტეტულია ლაგოდეხის, ახმეტის, საგარეჯოს, მარნეულის, დმანისის, თეთრიწყაროსა და წალკის მუნიციპალიტეტების მასშტაბით კვლევის განხორციელება, რომელიც მოიცავს უსაფრთხო სასმელი წყლის ხელმისაწვდომობის საკითხში დაბრკოლებების შესწავლას (იგულისხმება წყალმომარაგების ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია/ განვითარება/ მოვლა), არსებული გამოწვევების აღნუსხვასა და ფინანსურ დათვლას. კვლევა საფუძვლად უნდა დაედოს სისტემურ და ქმედით სამოქმედო გეგმას, რომელიც პრიორიტეტებად დაყოფს განსახორციელებელ აქტივობებს და შეძლებს, ადგილობრივი ხელისუფლების ხელთ არსებული ფინანსური რესურსის გონივრულ გადანაწილებას.

#EU4Georgia
#WaSH4Georgia

ვამყობთ მრავალფეროვნებით!

cenn.org
environment.cenn.org
დაგვიმეგობრდი: **ThinkNaturally**